అవును నిజం!

తిమ్మరి దమ్మక్క అనే భక్తురాలి పుణ్యాన భద్రాచలవాసులకు రాముణ్ణి సేవించుకునే అదృష్టం లభించింది. . . ఔనా?

అయితే, ఆ దేవరకి గుడిగోపురాలు, ప్రాకారాదులు కట్టేందుకు ఆ ఊరివారెవ్వరూ పూనుకోలేదేం? సమర్థత చాలకనా? సంకల్పబలం లేకనా?

కంచెర్ల గోపన్నగారికే ఆ సుకృతం దక్కవలసి ఉందని సమాధానపడదామా?

ఏమనుకున్నాసరే.

సాకేతపురంలో మాత్రం కలిగిన వారంతా వచ్చందాలు పోటెత్తే అక్కడ వెలిసిన రాముడికి ధూపదీపనైవేద్యాలు విందుకున్నాయి. స్వామివారి ఆలయం బిచ్చగాళ్లకు ఆశ్రయమైపోయింది.

సాకేతపురం గుంటూరు సీమలో ఉంది లెండి. చిన్న పల్లెటూరు. తాతముత్తాతలనాడున్న తీరునే ఎప్పటికీ ఉంటానని భీష్మించుకుని కూర్చుంది.

ఆదిలో అక్కడో ఊరున్నట్టుగానీ, ఆ ఊరికో పేరుప్రతిష్ఠ లున్నట్టుగానీ ఏ కోశానా వినికిడి లేదు.

ఎందుకంటారా?

ఆ ఊళ్లో వింతలు లేవు . . . విడ్డూరాలు లేవు. ఆదేం క్షేత్రంకాదు, తీరంకాదు. ఊళ్లో ఉన్నవారా, ఉన్న ఊరికి పేరు తెచ్చేపాటి ప్రబుద్ధులు కాకపోయారు.

అలా ఉంటూండగా ఒకానొక తరుణం రానే వచ్చింది. ఆ ఊరు వాసికెక్కింది. కొంత చరిత్ర సృష్టించింది. పుష్కలంగా సర్కారువారి ఆదరణ పొందిందీ అప్పటినించే. వారి ఆదరణలో ఆ పల్లె పెరిగి బస్తీ అయిపోయింది. ఊరు మారడమేకాదు, పేరూ మారిపోయింది. మునుపటి ఆ పల్లె పెరిగి పోయిన ఊరు ఇప్పుడు ఒక పేటయి ఊరుకుంది.

ఆ సంగతికేంగానీ, అసలు జరిగిందేమంటే అన్ని హంగులు ఉన్నవారంతా అట్టే ఉండగా, అడుక్కుతినే ఒక హరిదాసువల్ల ఆ ఊరికి దశ తిరిగింది. అంత వైభోగం పట్టింది. ఆ వైనం చెబుతా, వినండి:

సాకేతపురమనేది కొండదిగువనున్న పల్లెటూరు. ఆ పల్లెలో భూస్వాములు మొదలుకొని బిచ్చగాళ్ల వరకు అన్ని తరగతులవాళ్లు ఉన్నారు. ఊరన్న తరవాత అది సహజమే అనుకోండి. బిచ్చగాళ్లకు ఆ ఊళ్లో పొట్ట గడిచేదికాదు. అయినా వాళ్లు ఆ గడ్డ విడిచి పోలేదు. వాళ్లకు ఆ పల్లెమీద ఉన్న మక్కువో, మమకారమో మరి!

ఇరుగుపొరుగు పల్లెలకు బిచ్చానికి పోవడం, దొరికింది తెచ్చుకుని ఆ పల్లెలోనే కాలక్షేపం చేయడం వాళ్లకి పరిపాటి అయిపోయింది.

* * *

హరిదాసు ఆ ఊరికి పాతకాపు. అనాదిగా అక్కడే స్థిరపడిపోయాడు. అతగాడి ఉద్యోగం అడుక్కుతినడం. ఆ ఉద్యోగానికి ఎదుగూబొదుగూ ఏమిటి? మామూలుకు లోపం ఉండదు. కరువు రానీ, కాటకం రానీ ఆ ఉద్యోగానికి భత్యమేం పెరగదు గదా! ముసురు పట్టనీ, ఉప్పెన రానీ భిక్షకి పోవడం మానేవాడు కాదు హరిదాసు. పెట్టినవాళ్లని దీవించేవాడు. పెట్టని వాళ్లని వేధించలేదు. చెయి తెరిపిలేదు, పొమ్మని కసిరినా, "రేపొస్తాలే మా తల్లీ!" అని నవ్వుతూ చెప్పి మరీ వెళ్లేవాడు.

పిల్లలకి హరిదాసుకి బిచ్చం పెట్టడమంటే ఎంతో సంబరం. ఒక్కో ఇంట తల్లులు వద్దకాదంటున్నా, పిల్లలు, "ఉండు తాతా" అంటూ తమ చిట్టిచిట్టి దోసిళ్లతో బియ్యమో, నూకలో, కాయో కసరో తెచ్చి జోలెలో పడవేసేవాళ్లు.

హరిదాసు ఆ చిన్నారుల్ని, "మా అమ్మ, మా తల్లీ!" అని రాగంగా పలకరిస్తూ, వాళ్లు పెట్టే ఆ గింజల్ని వాటిని ఎంతో లక్ష్యంగా పుచ్చుకునేవాడు.

పిల్లలు తాతదగ్గర చనువుకొద్దీ జోలె తెరిచి చూసి, "తాతా, జోలె నిండిపోతూంది" అంటే, "చిట్టితల్లులారా! మీరు పెడితే ఈ తాత జోలె నిండ కేమౌతుంది?" అని నిండుగా నవ్వేవాడు హరిదాసు.

* * *

జోలె నిండగానే పల్లెకు చక్కా వచ్చేవాడు. ఆ తెచ్చుకున్న సరుకులో కొంత తనమట్టుకు అట్టే

28—8—68

మనిషి నిమిత్తమాత్రుడు...సృష్టి కీలకాల కటుకు తెలిసినవాడు భగవంతు డొక్కడే. లోకాన్ని నడిపించేది ఆ అదృశ్యమూర్తియే. తనకు ప్రమాదం జరగాలన్నా, తన వారికి మేలు జరగాలన్నా సర్వం గొప్పగా ఆ పరమాత్మ చూసుకోవల సిందే. అదృష్టం అదే నిజం!!

పెట్టుకొనేవాడు. ఏ తిండి లేటి ఎన్నాళ్ళున్నాగానీ వాళ్ళకు, ఏటి ... ఇంతో అంతో ... ఏ బొజా... సీమువింతోట్టుకొంటున్న చిన్న చిన్న గుడిసెల్లో ... కాకలు కాచుకు తాగేవాడు. వచ్చి రాముణ్ణి తలుచుకుంటూ, రామాయణంలో కూర్చునేవాడు. నిత్యానందంగా, నిర్వికారంగా ఉండేవాడు. పులిజూదం ఆడటంలో మొనగాడు. ఓ బొగ్గుముక్క తీసుకువచ్చి నేలమీద గళ్ళు గీసి, రాళ్ళు, చింతగింజలు పులులు, మేకలుగా పెట్టుకుని ఎవరి ప్రమేయం లేకుండా ఆడుకునేవాడు. ఆ ఆటలో కిటుకులన్నీ ఒంటబట్టినవాడులెండి హరిదాసు.

ఓ నాడు గుడ్డిసుబ్బయ్య మాటవరసకి, "హరన్నా! నిజంగా పులి వచ్చి ఊరిమీద పడితే?" అన్నాడు.

వాడి వాక్కే మోగానో. మేతకు పోయే పశువులు కొన్ని తిరిగి రాకపోవడం, గొడ్లసావిట్లో గొడ్లు మాయం కావడం. రోజురోజుకీ పశువుల మంద పలచబడిపోవడం మొదలయ్యాయి. పులి తిరుగుతున్న జాడ కనబడుతూందని పుకార్లు పుట్టాయి. ఊరివారందరికీ ఎక్కడలేని భయం పట్టుకుంది. 'అదుగో పులి అంటే ఇదుగో తోక' అనేవాళ్ళేగానీ, యథార్థంగా పులిని చూసిన వాళ్ళెవరూ లేరు. అయినా ఊరి జనానికి ఇదో పెద్ద బెడదైపోయింది. వాళ్ళకి పులి చింతే చింతైంది.

* * *

హరిదాసు అప్పటికి రెణ్ణాళ్ళుగా ఒంట్లో నలతగా ఉండి బిచ్చానికి పోవడం మానుకున్నాడు. ఇక ఆ వేళ బిచ్చానికి వెళ్లితీరాలనే ఆరాటాన పడి ఓ రాత్రివేళ లేచాడు. పిండి ఆరబోసినట్టుంది వెన్నెల. తెల్లవారడానికి ఎంతో పొద్దున్నా, జోలె తగిలించుకుని పొరుగుపల్లెకి బయలుదేరాడు హరిదాసు!

కొత్త బిచ్చగాడల్లే పోతున్నాడని తోటి బిచ్చగాళ్ళంతా గేలిచేశారు. 'మాకంటే ఎక్కువ తెస్తావంటలే' అన్నట్టు మాగ మల్లయ్య కీచ్‌మన్నాడు.

వెగటేమున్నా పట్టించుకోలేదు హరిదాసు. దోవ పట్టాడు. అసలు హరిదాసు బయల్దేరడం తెల్లవారగట్ల అయినప్పటికీ పొద్దుపొడుస్తుండగా ఊరి జనానికి ... హరిదాసు గొంతెత్తి పాడితే ఆమడదూరం వినపడిపించేదేమో! ... లేచి జనం పనిపాటలు మొదలెట్టుకునేవాళ్ళు. తెలతెలవారేవేళకు పొరుగుపల్లెలను పోయే కూరా

మల్లాది మంగతాయారు

ఓ బొజ్జ గణపయ్య...

చిత్రం — ముద్దా పార్వతీశం (మద్రాసు-44)

వారా, పాలా పెరుగూ కావిళ్లవాళ్ళు ప్రయాణం సాగించేవాళ్ళు.

ఆవేళ ఇంకా కనుచీకటి ఉండగానే పల్లెలో ఓ వైపునుంచీ పెద్ద గగ్గోలు పుట్టింది. ఇంకేముంది... పెద్దపులి ఊరిన బడిందనుకున్నారు. ఎవరికి వారు ఎదటఉన్న మనిషినే పెద్దపులిగా చూసి బెదిరి పోయారు. ఆ జనం పడే కంగారు ఇంతా అంతా కాదు.

అంచెలంచెలమీద అసలు విషయం ఊరంతా పాకింది. అందరు ఒక్కుమ్మడిగా కొండదోవను పట్టుకుని పరుగుపరుగున పోయారు. అప్పటికప్పుడే అక్కడంతా తీర్థప్రజ అయిపోయింది.

"పులి కొంచెం కదులుతూంది" అన్నదో బొంగురు గొంతు జనంలోంచి.

"అమ్మబాబో..." అని గొల్లుమన్నారంతా.

"అహా.., పులి ఊపిరి వదిలేసి చాలాసేపై ఉంటుంది" అని తేల్చి చెప్పాడో వృద్ధుడు.

బ్రతుకుజీవుడా అనుకున్నా రంతా.

ఉపచారాలు చేయగా ఓ క్రమానికి తెప్పరిల్లి లేచాడు హరిదాసు. అంతటా ఓ సారి కలయజూశాడు.

కనుచూపుమేరంతా జనం... జనాన్ని అదుపులో పెట్టేందుకు లాఠీలు తిప్పుకుంటూ తిరుగుతూన్న రక్షకభటులు, గోచీ పోడాబళ్ళు... అరుపులు... గోల... రొద... ఏవిటిదంతా అన్నట్టు హరిదాసు బొమలు ముడిచాడు.

అలా తేరిపారచూస్తూండగా, అల్లంత దూరాన పడిఉన్న పుండరీక శవం కంటబడింది. అంతే! గతమంతా గుర్తుకువచ్చింది.

ఇంకేముంది?... కాగితాలు, కలాలు పుచ్చుకుని ఆదరాబాదరాగా వచ్చిన పత్రికావిలేఖరులు హరిదాసు చుట్టుముట్టారు.

హరిదాసు "శ్రీమద్రమారమణ గోవిందోహరి" అంటూ జరిగిన దంతంతా ముక్తసరిగా మూడు ముక్కల్లో చెప్పగా, దాన్ని మూడు పుటలకు కుదించి విలేఖరులు ఈ తీరున పత్రికలకి అందజేశారు:

ఫలానా గ్రామంలో హరిదాసు — మాలదాసరి వంటి మహాభక్తుడు, పెరిగిపోయిన గిరజాల దుబ్బు బవిరి గెడ్డం, బుంగమీసాలు, ఒళ్ళంతా పెట్టినామాలు,

(తరువాయి 34 వ పేజీలో)

(31 వ పేజీ తరువాయి)

మెళ్లో తులసిపూసల పేర్లు, జబ్బకి తాయెత్తులు, చేత చిరుతలు, కాళ్లకి గజ్జెలు, చెంగావి పంచె, నడుముకు నారింజరంగు కండువా, భుజాన జోలె, సముద్ర ఘోషంత గంభీరస్వరంతో హరినామస్మరణ చేసుకుంటూ వెడుతూండగా — పచ్చికపరకు ఆవి, కొండచరియను కుముకుతీస్తున్న పుండరీకము ఆ ఘోషకు అదిరిపడి లేచి, దూరాన నడయాడుతూన్న ఆకారాన్ని చూసి, ఎరవాసన పసిగట్టిందేమో, గాండ్రుమన్నదట. ఆ అరుపు వినపడగానే హరిదాసుకు నవనాడులు స్తంభించి పోయె. దిక్కుతోచక సింగరాలు చుడుతూ లదేపనిగ ఘంటనచేయుడం ఆరంభించి, ఒక గొంతే పది గొంతులుగా పెంచి పలికినాడట. చిరుతలు మద్దెళ్లగా మోగించాడట. పులి ఒక్క ఉదుటున వెరువకు ఉరికిందట. కానీ. . . ఆ మోత భరించలేకనో ఎందో, ఒళ్లంతా నామాలున్న ఆ ఆకారాన్ని చూసి, తనని మింగే ఏదో వింత జంతువనుకుందో, ఆ దెబ్బకు భయపడిపోయి అక్కడే ప్రాణాలు వదిలేసింది. . . పెద్దపులి. . . పెద్దపులి.

* * *

ఊరివారంతా హరిదాసును ఊరేగించారు.

చేసిన ఘనకార్యాన్నెంతగానో పొగిడారు. పులికి ఆ కొండమీదే సమాధి కట్టించారు. అంతా తలా కొంత చందావేసుకుని హరిదాసుకు పారితోషికంగా ముట్ట చెప్పారు.

హరిదాసుకు నడమంత్రపు సిరి వచ్చిమాదినంత వచ్చిపడ్డది. అప్పటికప్పుడే జనంలో ఒకటే గుస గుసలు, "ఊరికే వచ్చిపడిన ఈ డబ్బంతా పెట్టుకుని హరిదా సెంత బాగుపడిపోతాడో" అని.

కానీ హరిదాసు ఆ వచ్చిన సొమ్ములో ఒక్క పైసా ముట్టుకోలేదు. అంతా రామాలయానికే అర్పించేశాడు.

ఆ రాముడి దయ ఉండబట్టే ఊరిమీదికి వచ్చిపడిన ఉపద్రవం తొలగిపోయిందన్నాడు.

"నాదేముందీ, అంతా వాడి దయే" అని చేతులు జోడించాడు హరిదాసు.

ఊరి జనం నివ్వెరపోయారు. శ్రీమంతులైనవారంతా "అడుక్కుతినే హరిదాసు చేసినపాటి పని మనం చెయ్యలేకపోయాం" అని నొచ్చుకున్నారు.

నాటినుండే ఆ ఊరిలోనూ, ఊరివారిలోనూ మార్పు పొడగట్టింది.

అంతవరకు ధూపదీపనైవేద్యాలు ఎరుగని ఆ రాముడు అప్పటినుండి అంగరంగ వైభోగాలతో ఉత్సవాలు, ఊరేగింపులు చేయించుకుంటూ ఉండగా, హరిదాసు ఆ దైవాన్ని సేవించుకుంటూ అప్పటిలాగే ఉండిపోయాడు.

కాలం గడిచింది. హరిదాసుకు బాగా ముసలితనం వచ్చేసింది ఇక ఊరి పొలిమేర దాటివెడల్చుకోలేదు. మారిపోతున్న ఊరు చూస్తూ, పాతకాలపు గుర్తు చేసుకుంటున్నట్టు నెమ్మదిగా అడుగులు వేసుకుంటూ గుడికి చేరుకునేవాడు స్వామివారికి హారతి ఇచ్చేవేళ మండపంలో వెనగ్గా నిలబడి హారతి వెలుగులో స్వామి ముఖం తనివితీరా చూసి మురిసిపోయేవాడు. ఆ మురిపెంలో ఉన్న అంతర్యం పోతన, రామదాసు, త్యాగరాజువంటి మహనీయులకే ఎరుక్కుపు. పూజారి దొన్నెలో ప్రసాదం తెచ్చిపెడితే ఆ కాస్త నోట్లో వేసుకుని, ఓ గుక్కెడు నీళ్లు తాగేవాడు. అదీ దినచర్య.

* * *

ఆవేళ ముక్కోటి ఏకాదశి. గుళ్లో ఎంతో కోలాహలంగా ఉంది. హరిదాసు మరీ పెందలకడ లేవాడు. వెళ్లి దైవదర్శనం చేసుకుని, తిరిగి వెంటనే చుట్టు గుడిసెకు చేరుకున్నాడు. వచ్చిన పని పూర్తి అయినట్టు ఒక్కసారి తృప్తిగా నిట్టూర్చి నడుం వాల్చాడు. అంతే. . . మరి ఇక లేవలేదు. ఒక్క క్షణం ప్రకృతి వెలవెలబోయింది.

ఒక్క క్షణం దేవుడి ముఖంలో చిరునవ్వు మాయమైంది.

గర్భగుడిలో వెలుగుతూన్న దీపాల్లో ఒక దీపం ఆరిపోయింది.

మంత్రోచ్చారణ జరుగుతూండగా ఒక మందార పుష్పం దేవుని చరణాలపై పడింది.

గుళ్లో హరిదాసు కూర్చునే చోటు ఆ క్షణంనుంచీ చిన్నబోయింది. ఆవేళ మింట ఓ కొత్తచుక్క పొడిచింది. గుడి ఆవరణలో హరిదాసు చేతులతో నాటి, పెంచి పెద్దచేసిన మందారాలు నేటికీ విరబూస్తూనేఉన్నాయి. స్వామివారి నిత్యపూజకి అమరుతూనేఉన్నాయి.

హరిదాసు పుణ్యాన అంతమేరా కలియుగవైకుంఠమయింది. ★

పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి
ఆరుణ
స్త్రీల
ఆరోగ్య సౌభాగ్యానికి
[illegible] నుండి ప్రసిద్ధిగాంచినది
ఆయుర్వేదాశ్రమం
ప్రైవేట్ లిమిటెడ్
[illegible] మద్రాసు
1

తెల్ల వెంట్రుక లుండవు
పొగడడం మాకు ఇష్టంలేదు. "Palitari" ఆయుర్వేదిక్ సెంటెడ్ ఆయిల్ తెల్ల వెంట్రుకలను నల్లగా మార్చును. మొదట తెల్లవానిని నల్లగామార్చి, అటుపైన నల్లని వెంట్రుకలే వచ్చును. ఈ ఆయిల్ జ్ఞాపకశక్తిని, కంటి [illegible] వృద్ధి పరచును. లాభం పొందినవారు, 1000 మందిపైగా సర్టిఫికెట్లు వ్రాసియున్నారు. [illegible] ధర రు. 10/–
Sri Krishna Chandra Vaidya
(AVH) P O Katrisarai (Gaya)

ఔరంగాబాద్ [illegible] దక్షిణ [illegible]
[illegible]
506 [illegible]
ప్రసిద్ధిచెంది [illegible]
[illegible]
[illegible] 17వ [illegible]
చేసి [illegible]
నగరానికి [illegible]
[illegible] 1608
ఉండేదట [illegible]
ఇక్కడ [illegible]
చంద్రుడుకు [illegible]
ప్రస్తావన [illegible]
చేస్తాయి [illegible]

బహమనీ సామ్రాజ్యం 1486 వ సంవత్సరంలో మరు చిన్న రాజ్యాలుగా [illegible] నిజాంషాహి [illegible] అహమ్మద్‌నగర్ [illegible] ముఖ్య పట్టణం. 1600 సంవత్సరంలో మొఘల్ చక్రవర్తి అక్బర్ అహమ్మద్‌నగర్‌ని స్వాధీనం చేసుకొన్నాడు. రెండవ ముర్తజా నిజాంషా మంత్రి మాలిక్ అంబర్ ఖైద్యాపహారా ప్రయత్నించి మరల అహమ్మద్‌నగరును నిజాంషాహీల వశం చేశాడు. 1604 వ సంవత్సరంలో మాలిక్‌అంబర్ ఖిర్కీ (ప్రస్తుత ఔరంగాబాద్) పట్టణం నిర్మించి దానిని నిజాంషాహీలకు రాజధానిగా చేశాడు. జహంగీర్ రాజ్యకాలం 1621 వ సంవత్సరంలో ఖిర్కీ పట్టణం ఖుర్రం రాకుమారుని విధ్వంసకచర్యలకు గురి అయింది. మాలిక్‌అంబర్ కుమారుడు ఫతేఖాన్ ఖిర్కీపట్టణం పేరును ఫతేనగర్‌గా మార్చాడు. ఫతేఖాన్ స్వామిద్రోహంవల్ల మొగలుల ప్రాబల్యం పురోగమిస్తున్నందున ఫతేనగర్, దాని పరిసర ప్రాంతాలు మొగలుల వశమయ్యాయి. ఔరంగజేబు దక్కన్‌ప్రతినిధిగా ఉన్న కాలంలో ఫతేనగర్ ఆయన ముఖ్యపట్టణం. తండ్రి అనుమతితో ఫతేనగర్‌ను ఔరంగాబాద్‌గా మార్చాడు ఔరంగజేబు.

ఔరంగాబాద్ చేనేత మగ్గాలు, వస్త్రపరిశ్రమలకు ప్రసిద్ధిచెందింది. హిమ్రూ, మష్రూ, కింఖాబ్ అనే సిల్కువస్త్రాలు ఇక్కడ తయారవుతున్నాయి. చిత్రవిచిత్రమైన డిజైన్లతో చీరెలు, గలేబులు, కర్టెన్లు, టోపీలు ఇక్కడ లభిస్తాయి. 'హిమ్రూ' మొట్టమొదటి మహమ్మద్‌తుగ్లక్ కాలంలో కనుగొనబడింది హైదరాబాదులో 1856 సంవత్సరంలో జరిగిన ఎగ్జిబిషన్‌లో ఔరంగాబాద్‌లో తయారైన [illegible] వస్త్రాలు, వెల్వెట్ ఎంబ్రాయిడరీ వస్త్రాలు, [illegible] మొదలైనవి ప్రదర్శింపబడ్డాయి.

ఔరంగాబాద్‌లో [illegible] అతి ముఖ్యమైనవి బీబీ కా మక్బారా, ఎల్లోరా [illegible] గుహాలయాలు.

బీబీ కా మక్బారా: ఔరంగజేబుగారి పట్టపు భార్యలు. దిల్‌రాస్‌బానుబేగం, రహ్మత్‌ఉన్నీసా, ఔరంగాబాదీమహల్, ఉదిపురిమహల్. దిల్‌రాస్ బానుబేగం తాత పర్షియన్‌రాజవంశీయుడు ఇస్మాయిల్ సఫావీ కుమారుడు. ఆమె తండ్రిపేరు షా నవాజ్‌ఖాన్. దిల్‌రాస్‌బానుబేగం సౌందర్యవతి, విదుషీమణి